ȘTEFAN GIOSU

A (SE) NAȘTE „naître"

1. Verbul *a naște* a atras atenția mai multor cercetători, datorită faptului că în limba veche, în literatura populară, apoi, de la o vreme, și în literatura cultă, apare nu numai cu sensul de „a aduce pe lume un copil", ci și cu sensul, intranzitiv, de „a veni (= a fi adus) pe lume (despre un copil)". Toți cercetătorii au arătat că încă de la primele texte românești pentru a exprima valoarea intranzitivă există și forma reflexivă *a se naște,* însemnând, deci, „a veni (a fi adus) pe lume". Unii dintre ei doar au semnalat această realitate[1], alții au căutat s-o și explice[2]. Nu au fost însă folosite după apariția *Atlasului lingvistic român* și datele din această lucrare, cărora li s-au adăugat, ulterior, informațiile din *Atlasul lingvistic moldovenesc,* iar în ultimul timp și cele adunate pentru *Noul atlas lingvistic român, pe regiuni,* cu ajutorul cărora putem analiza minuțios sensurile celor două forme, activă și reflexivă, ale verbului[3].

2. Verbul în discuție cunoaște perechea activ–reflexiv (*a naște – a se naște)* cu referire la ființele umane numai în română, nu și în celelalte limbi romanice[4].

---

[1] Vezi, spre exemplu, *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește,* II. *Textul și glosarele.* Ediție critică de I.-A. Candrea, București, 1916, p. CLXXXVIII; Ovid Densusianu, *Istoria limbii române,* vol. II. *Secolul al XVII-lea.* Ediție îngrijită de J. Byck, București, 1961, p. 128, 129; numai pentru *a naște* „a se naște"(„cu formă activă intranzitivă"), privit în raport cu „modernul *a se naște*", vezi N. Drăganu, *Un fragment din cel mai vechiu molitvenic românesc,* în DR, II, 1921-1922, p. 278; Al. Rosetti, *Istoria limbii române,* I. *De la origini până la începutul secolului al XVII-lea.* Ediție definitivă, București, 1986, p. 502.

[2] A. Graur, *Les verbes réfléchis en roumain,* în BL, VI, 1938, p. 47, 60-62, 80; Eugen Seidel, *Elemente sintactice slave în limba română,* București, 1958, p. 58; Theodor Hristea, *Probleme de etimologie. Studii. Articole. Note,* București, 1968, p. 173; G. Ivănescu, *Istoria limbii române,* Iași, 1980, p. 229-230.

[3] Vezi harta 197 *M-am născut* din ALRM II, vol. I și MN din ALR II, vol. I, p. 71, apoi harta 211 *(Femeia) naște* din ALRR–Maramureș, vol. I, MN *(Femeia) naște* din NALR–Oltenia, vol. II, p. 248 și harta 814 *(Femeia) naște* din ALM, vol. II, partea a II-a.

[4] Când totuși și aici (este vorba de limba spaniolă) apare reflexivul, verbul nu se referă la ființe umane, ci fie la plante, având sensul „a crește, a răsări (fără a fi semănate)" (vezi Nicolae Filipovici, Raúl Serrano Péres, *Dicționar spaniol-român,* București, 1964, s.v. *nacer*), fie la stofe, când înseamnă „a se desface": *la blusa se nasció* „bluza s-a desfăcut (la cusătură)" (vezi

DACOROMANIA serie nouă, II, 1996-1997, Cluj-Napoca, p. 311-324

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

Pentru a înţelege mai bine această situaţie este necesar să vedem, mai întâi, cum erau exprimate în latină cele două sensuri amintite. Pentru „a aduce pe lume un copil", „a zămisli", „a da naştere", „a crea" existau în latina clasică mai multe verbe: *pario, parĕre, peperi, partum (pariturus); edo, edĕre, edidi, editum; gigno, gignĕre, genui, genitum; genero, generare, generavi, generatum (*şi *ingenero, progenero); procreo, procreare, procreavi, procreatum; fingo, fingĕre, finxi, finctum* etc., toate fiind, aşadar, tranzitive[5]. Pentru „a veni (= a fi adus) pe lume", adică „a se naşte", latina avea verbele intranzitive, deponente, *nascor, nasci, natus sum* şi *orior, oriri, ortus sum*[6].

3. Această situaţie din latina clasică se va schimba întrucâtva în latina populară, fapt oglindit de limbile romanice. Vom vedea însă că cele occidentale au moştenit mai mult sub acest aspect decât româna, în care s-a păstrat numai *nascĕre* şi a lăsat doar o urmă *parĕre,* prin al cărui participiu prezent, devenit substantiv (*parens, -tis),* se explică termenul *părinte*[7]. În plus, acestea au creat cu mijloace proprii mai multe sinonime ale verbelor moştenite din latină.

Pentru „a aduce pe lume un copil", „a da naştere", „a crea", „a produce", franceza cunoaşte *engendrer* (<lat. *ingenerare*), apoi *accoucher (de)*(<*coucher* „a se culca" < lat. *collocare* „placer dans le lit"[8]), *enfanter (*< *enfant*< lat. *infans,*

Alexandru Calciu, Zaira Samharadze, *Dicţionar spaniol-român,* Bucureşti, 1992, s.v. *nacer).*

[5] Socotim că nu sunt de prisos câteva exemple: *Recte et tempore suo parĕre* „a naşte la termen" (L. Quicherat, *Dictionnaire français-latin,* dixième tirage, Paris, f.a., s.v. *accoucher); Electram maximus Atlas edidit* „pe Electra a adus-o pe lume marele Atlas"; *Ligna putrefacta vermiculos pariunt* „lemnele putrede dau naştere la viermişori"; *Hecuba Alexandrum genuit* „Hecuba l-a născut pe Alexandru"; *Nec progenerant aquilae columbam* „nici vulturii nu nasc porumbei"; *Procreare duos filios* „a naşte doi băieţi"; *Di bene fecerunt me quod pusilli finxerunt animi* „zeii au făcut bine că m-au creat cu un suflet timid" (G. Guţu, *Dicţionar latin-român,* Bucureşti, 1983, s.v. *pario, edo, gigno, progenero, procreo, fingo).*

[6] Notăm şi aici câte un exemplu: *Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus* „se screm munţii să nască; se va naşte un şoarece caraghios"; *Pueri claris parentibus orti* „copii născuţi din părinţi iluştri" (G. Guţu, *op. cit.,* s.v. *parturio, orior).*

[7] Vezi Ştefan Giosu, *Termeni pentru „părinte–părinţi" în dialectele româneşti,* în CL, XXXVIII, 1993, nr. 1-2, p. 113-118.

[8] *Accoucher* însemna mai întâi tot „coucher", apoi şi „mettre au monde", sens rămas unic începând cu secolul al XVI-lea (vezi Albert Dauzat, Jean Dubois, Henri Mitterand, *Nouveau dictionnaire étymologique et historique,* deuxième édition revue et corrigée, Paris, 1971, s.v. *coucher).* Adăugăm că pl. *couches (couche,* postverbal de la *coucher,* are, de-a lungul timpului, sensurile „lit", „lit primitif", „linge d'enfant") va însemna „alitement de la femme qui accouche", apoi, prin extensie, „naştere (a unui copil)". Din aceeaşi familie de cuvinte face parte şi *accouchement* „naştere". Vezi *Grand Larousse encyclopédique en dix volumes,* tome troisième, Paris, 1960, s.v. *couche.*

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

-tis[9]*), mettre au monde* etc.[10] Am mai adăuga și *pondre,* care, deși se referă la femelele ovipare (<lat. *ponĕre [ova]*), este folosit, figurat sau popular, și cu sensul „avoir un enfant, en parlant d'une femme"[11].

Aceeași întrebuințare o au în italiană *generare (*< lat. *generare), partorire* (în trecut *parturire,* formă verbală de la *pario)*[12], apoi *figliare (< figlio), mettere al mondo, dare alla luce*[13], în spaniolă *engendrar (*< lat. *ingenerare)*[14], *parir (*< lat. *parĕre),* apoi *alumbrar*[15], *dar a luz,* în portugheză, de asemenea, *engendrar, parir, dar à luz*[16].

De fiecare dată în română se folosește, spre deosebire de restul romanității, *a naște* (Ea *naște* un copil"). De asemenea, în română este frecvent folosit *a face (*< lat. *facĕre)* ca sinonim popular al lui *a naște.* Se spune, astfel, *ea a făcut aseară* „ea a născut aseară"[17]. Româna cunoaște apoi și o serie de sinonime dialectale ca *a făta, a prăsi, a da pe vatră, a pui(a), amintu, nfașu* etc. Acestea sunt, desigur, ulterioare, de altfel ca și locuțiunea *a aduce pe lume (un copil),*

---

[9] Adăugăm și substantivul *enfantement* „naștere" (*"enfantement* douloureux"), sinonimul lui *accouchement.*

[10] Vezi Albert Dauzat, Jean Dubois, Henri Mitterand, *op. cit.,* s.v. *engendrer, coucher, enfanter.* Adăugăm și câteva exemple: *L'oisiveté engendre le vice; Elle a accouché en clinique; Elle a accouché d'une fille; Cette femme engendre pour la première fois.*

[11] Vezi Paul Robert, *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française,* tome cinquième, Paris, 1962, s.v. *pondre.* Vezi și *Larousse de XX*[e] *siècle en six volumes,* publié sous la direction de Paul Augé, tome cinquième, Paris, 1932, s.v. *pondre,* de unde extragem următoarele exemple: *Poule qui pond de gros oeufs; La tortue pond dans le sable; Femme qui pond un enfant chaque année.*

[12] Vezi *Dizionario Garzanti della lingua italiana,* direttore Giorgio Cusatelli, Milano, 1970, s.v. *generare, partorire.*

[13] Vezi și *Dicționar român-italian,* București, 1967, s.v. *naște.* Astfel în italiană se spune: *A generate molti figliuoli; Non si sa chi v'abbia figliati così cattivi!,* dar și *La cagna tra poco figlia; A partorito una bella bambina,* dar și *La cavalla ha partorito* (vezi P. Petrocchi, *Nuovo dizionario universale della lingua italiana,* Milano, 1931, s.v. *generare, figliare, partorire).*

[14] Vezi Joan Corominas, *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana,* tercera edición, Madrid, 1973, s.v. *parir.* Rar, cu sensul „făt", se folosește și substantivul *engendro* (vezi Alexandru Calciu, Constantin Duhăneanu, Dan Munteanu, *Dicționar spaniol-român,* București, 1979, s.v. *feto).*

[15] Verbul acesta înseamnă nu numai „a (i)lumina", ci și „a da la lumină" ("dar a luz"), adică „a naște" (vezi Nicolae Filipovici, Raúl Serrano Péres, *op. cit.,* s.v. *alumbrar).* Adăugăm aici și substantivul *alumbramiento* „(acțiunea de a da) naștere".

[16] Vezi Angela Mocanu, Adelino Branco, *Dicționar portughez-român,* București, 1983, s.v. *engendrar, parir,* și Pavel Mocanu, *Dicționar român-portughez,* București, 1981, s.v. *naște.*

[17] În limba scrisă însă *a face* „a naște" apare rar, constatare pe care o putem face chiar cu textele din secolul al XVI-lea, ceea ce arată că folosirea lui *a naște* „engendrer" este o normă literară veche. Vezi și Ștefan Giosu, *A face „a naște" ("engendrer"),* în „Anuar de lingvistică și istorie literară". Tomul XXXIII, 1992-1993, A, p. 133-141.

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

folosită, de regulă, într-o exprimare mai colorată.

Pentru „a veni pe lume", adică „a se naște", limbile romanice occidentale specificate mai sus au *naître, nascere, nacer, nascer*[18], toate provenind din lat. popular *nascĕre,* echivalentul deponentului *nasci* din latina clasică[19]. Astfel, în franceză se spune *Jean nacquit à Paris,* în italiană *Mario nacque à Roma,* în spaniolă *Los Cervantes no nacen cada dia* „scriitori ca Cervantes nu se nasc în fiecare zi" etc.

Remarcăm, așadar, în limbile occidentale la care ne-am referit, perechi ca *engendrer–naître, generare–nascere, parir–nacer* moștenite din latină pentru a exprima cele două sensuri amintite, în vreme ce româna cunoaște *a naște–a se naște*[20].

4. În română, așa cum am văzut mai sus, lui *nascĕre* îi corespunde perechea activ-reflexiv: *a naște – a se naște.* De asemenea, în română *a naște* este folosit atât pentru *engendrer* (= „a naște") cât și pentru *naître* (="a se naște"). Avem,

---

[18] Vezi Gustav Körting, *Lateinisch-romanisches Wörterbuch (Etymologisches Wörterbuch der romanischen Hauptsprachen),* Padeborn, 1907, s.v. *nāscŏr;* W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch,* 3. Vollständig neubearbeitete Auflage, Heidelberg, 1935, s.v. *nascĕre;* I.-A. Candrea, Ovid Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine. A–Putea,* București, 1907-1914, s.v. *naște;* Alejandro Cioranescu, *Diccionario etimologico rumano,* Universidad de La Laguna, 1958, s.v. *naște.* Evident, aceste limbi cunosc și diferite expresii, cu același sens (în franceză *venir au monde,* în italiană *avere i natali,* în spaniolă *arbrise a la vida,* în portugheză *vir ao mundo* etc.).

[19] În limbile romanice nu s-a transmis nimic din flexiunea deponentelor latine. Vezi și Sorin Stati, *Evoluția diatezelor în limba latină,* în SCL, XI, 1960, nr. 3, p. 744; Al. Graur, *Tendințele actuale ale limbii române,* București, 1968, p. 180.

Datorită schimbărilor fonetice din silabele finale în latina populară deponentele s-au confundat, sub aspect formal, cu verbele active. Prin amuțirea consoanei finale, *nascor* devine, în latina populară, *nasco,* apoi așa cum, spre exemplu, *rumpo* avea infinitivul *rumpĕre,* tot astfel și *nasco* va avea infinitivul *nascĕre.* Dar în vreme ce un verb ca *rumpo* avea înțeles activ, *nascĕre,* în ciuda formei sale noi, active, avea, ca și deponentul din care provine, sens pasiv ("a fi născut", „être né").

În treacăt fie spus, definiția dată în multe gramatici și dicționare verbelor deponente ca având formă pasivă și înțeles activ se referă numai la unele verbe. Am mai adăuga că diversele valori ale reflexivului (reciprocă, dinamică, pasivă etc.) pot fi constatate încă de la începutul limbii române. Ele se vor întări, evident, în timp, fapt la care a putut contribui și împrumutul unor verbe reflexive din slavă.

[20] Cu vremea, *a (se) naște* s-a folosit tot mai puțin în dialectele aromân și meglenoromân, fiind concurat de diverse sinonime.

Și în alte limbi se folosește un cuvânt de bază, sensurile „engendrer" și „naître" fiind diferențiate la fel ca în română sau prin alte procedee formale. Să se compare, spre exemplu, în rusă РОДИТЬ cu РОДИТЬСЯ, în bulgară РАЖДАМ cu РАЖДАМСЕ, în germană *gebären* cu *geboren werden,* în maghiară *szül* cu *születik* etc.

Locuțiunea *a veni pe lume* pentru „a se naște" a apărut, desigur, ulterior în limba română și este folosită în aceleași condiții ca și *a aduce pe lume un copil.*

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

deci, şi perechea *a naşte*$_1$ „engendrer" – *a naşte*$_2$ „naître". Această dublă particularitate care deosebeşte limba română de celelalte limbi romanice poate fi urmărită de la primele texte apărute la noi până în ziua de astăzi.

Vom prezenta mai întâi o serie de exemple din textele vechi, din literatura populară, precum şi faptele adunate din graiuri în anchetele pentru ALR, spre a vedea apoi ce explicaţii se pot da dublei particularităţi de care aminteam mai sus.

a) *A naşte* „a se naşte" este atestat în textele vechi româneşti din toate regiunile şi mai ales în cele din secolul al XVI-lea. Bineînţeles, aceste texte cunosc şi reflexivul *a se naşte*. Vom reţine aici o serie de exemple:

„Deaci pohta începându, *naşte-se* păcatu; şi deca se sfârşaşte păcatul, *naşte* moartea" (CV, p. 340-341)[21].

„Ca să cunoască gintu altu fiii ce *nascu"* (PS, p. 155)[22].

„Ce den păntecele măine-sa *născut-au"* (ESR, p. 261).

„Învăţătoare, ce-au greşitŭ acesta, sau părinţii lui, de-*au născutŭ* orbŭ?" (C, p. 165).

„Iaste feciorulŭ lorŭ şi *se-au născutŭ* orbŭ" (C, p. 172).

„Venit-au den ceri *ş-au născut* den duhul sfânt şi den Mariia fată" (LC, p. 141).

---

[21] Folosim următoarele sigle:

CV = *Codicele Voroneţean*. Ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu, Bucureşti, 1981.

PS = *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, II. *Textul şi glosarele*. Ediţiune critică de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1916.

ESR = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu 1551-1553*. Studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici, studiu introductiv istoric de L. Demény, Bucureşti, 1971.

C = Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, vol. I, Bucureşti, 1914.

LC = *Liturghierul lui Coresi*. Text stabilit, studiu introductiv şi indice de Al. Mareş, Bucureşti, 1969.

TC = *Tetraevanghelul lui Coresi. Braşov 1560-1561 comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Măniceşti 1574*. Ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963.

PO = *Palia de la Orăştie 1581-1582. Text - Facsimile - Indice*. Ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968.

VC = Varlaam, *Cazania 1643*. Ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, f.a.

CR = *Carte românească de învăţătură. 1646*. Ediţie critică de un colectiv condus de Andrei Rădulescu, Bucureşti, 1961.

MB I, II = *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688. Pars I. Genesis* (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roşian, Marietta Ujică), Iaşi, 1988; *Pars II. Exodus* (volum întocmit de aceiaşi autori, la care se adaugă Corneliu Dimitriu), Iaşi, 1991.

[22] În note se dau variantele: *ce se vor naşte, ce s-or naşte*.

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

„Eu spre aceasta *mă născui*" (TC, p. 163).

„Toți feciorii carii *vor naște* aruncați-i în apă" (PO, p. 182).

„Aceștia-s feciorii lu Isau, carii *se-au născut* în pământul Cananului" (PO, p. 122).

„Și botedzul iaste cum *are naște* omul al doile rând fără de păcate" (VC, p. 410-411).

„Iară noi *ne naștem* sufletește din svântul botedz" (VC, p. 407).

„Cela ce-i va hicleni moșiia și nașterea, de unde *au născut,* mai cumplită să-l ceartе decât pre ucigătoriu de părinți" (CR, p. 93).

„*S-au născut*... în pământul Eghipetului" (MB I, p. 306, versetul 27).

„Și feciorii lui Mahir, feciorul lui Manasi, *născură* preste coapsele lui Iosif" (MB I, p. 318, versetul 23).

Dacă analizăm ocurențele lui *a naște* „a se naște" din acele texte citate care sunt prevăzute cu indici exhaustivi de cuvinte, putem observa că în unele sunt mai numeroase decât cele ale lui *a se naște.* Astfel, în TC *a naște* „a se naște" are 15 ocurențe, iar *a se naște* 9 atestări. Totuși, în C, unde verbul acesta cu diversele sale forme și valori are 76 de ocurențe, *a se naște* este folosit de 34 de ori, *a naște* „a se naște" de 19 ori. În LC din 4 atestări, 3 sunt folosite pentru „a se naște". Aici nu apare forma reflexivă. În PO, unde verbul este folosit de 110 ori, numai o singură dată apare forma reflexivă (*se-au născut,* p. 122). *A naște* „a se naște" cunoaște aici 6 ocurențe. În *Cazania* lui Varlaam, apărută în secolul al XVII-lea, din 122 de atestări, 12 sunt pentru *a naște* „a se naște" și 55 pentru *a se naște*[23]. În MB I, din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, *a naște* are 166 de ocurențe. Dintre acestea, 13 sunt forme reflexive și 5 sunt forme active cu sens reflexiv. Se poate observa că deja în secolul al XVII-lea față de cel precedent *a naște* cu sensul „a se naște" este folosit mai rar, particularitate care se va accentua în secolele următoare.

b) *A naște* „a se naște" se întâlnește și în literatura populară. Al. Graur face, astfel, trimiteri la A. Gorovei și V. Vârcol[24]. Socotim necesar să le întregim aici prin reproducerea a două exemple: „În pădure *naște* / În pădure crește / Vine la țară / și hăpălușește" – Melițoiul[25]; „ – Ai venit, Nicolae? – Am venit. – Noi odat'*am născut.* Când *ai născut* tu, *am născut* și io"[26].

Cu același înțeles *a naște* este cules și de Ovid Densusianu din zona

[23] Am folosit pentru statistica privind C indicele (în manuscris) alcătuit de Corneliu Dimitriu, iar pentru statistica privind VC, indicele (în manuscris) elaborat de un grup de cadre didactice de la catedra de limbă română a Facultății de Litere din Iași împreună cu un colectiv de studenți, litera N fiind redactată de Petru Zugun.

[24] A. Graur, *Les verbes réfléchis en roumain,* p. 80.

[25] Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor,* București, 1898, p. 225.

[26] V. Vârcol, *Graiul din Vâlcea,* București, 1910, p. 33.

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

Hațegului, cu precizarea că verbul acesta „ca reflexiv e foarte rar întrebuințat"[27]. Reproducem, iarăși, două exemple: „Ćińe n-aŕe năroc, n-aŕe,/ D'e cân *naș't'e* până moaŕe"[28]; „Jeų d'e jel sîn bot'ezat, d'e popa Vizant'e. Cân o veńit d'i la Măśeų atunśa *am născut* jeų"[29].

A naște apare și în câteva ghicitori culese de Emil Petrovici. Reținem aici doar una: „Îm padure crescui/ Îm padure *nascui*/ Di cinstea casi tale fui" – Masa[30]. Mai notăm *a naște* „a se naște" și din basmul *Lučafíńi,* cules din pct. 362 (jud. Maramureș) de către Emil Petrovici în anchetele pentru ALR II: „Ačăja o fost tri frat la o mamă. Doi, ačăja marl, s-o dus pâm_pădúre a vână. Șî j-o mîncát o bábă. Ș-apoi *o născut* Kipărúș Voiníc"[31].

c) Harta 197 din ALRM II, vol. I și materialul necartografiat (MN) din ALR II, vol. I, p. 71 arată că *a naște* „a se naște" se mai întâlnește într-o arie care cuprinde întreg Maramureșul, părți din Crișana și Transilvania, apoi în câteva puncte izolate și foarte depărtate de această arie, ca și unul de altul.

La întrebarea nr. 2649, „Cum ziceți: *m-am născut* sau *am născut* în anul cutare?", s-a răspuns *am născut* în următoarele puncte: 272, 349, 353, 362 (jud. Maramureș); 334, 346 (jud. Satu Mare); 316, 325 (jud. Bihor); 64 (jud. Arad; aici apare și forma reflexivă, cea activă cu sens reflexiv fiindu-i sugerată informatorului); 279, 284 (jud. Sălaj); 260 (jud. Bistrița-Năsăud), 235 (jud. Mureș); 228, 574 (jud. Harghita); 192 (jud. Covasna).

Cu același sens reflexiv, *a naște* a fost notat în punctele, izolate, 833 (jud. Hunedoara), 872 (jud. Dolj), 769 (jud. Ilfov)[32], 682 (jud. Tulcea). În pct. 192

[27] Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului,* București, 1915, p. 326, s.v. *naște.*

[28] *Ibidem,* p. 212 (textul nr. CCCXIII).

[29] *Ibidem,* p. 95 (textul nr. XVI).

[30] Emil Petrovici, *Folclor de la moții din Scărișoara,* extras din „Anuarul Arhivei de Folclor", V, București, 1939, textul nr. 176. Vezi și textele nr. 177, 178.

[31] *Texte dialectale* culese de Emil Petrovici. *Suplement la Atlasul lingvistic român II (ALRT II),* Sibiu–Leipzig, 1943, p. 160.

[32] În pct. 769 forma notată este *am înnăscut.* Participiul cu prefixul *în-* a fost consemnat și în pct. 531 (jud. Bacău), pct. 551 (jud. Neamț), 605 (jud. Galați), unde informatorii au răspuns *sînt înnăscut.* În anchetele pentru NALR–Moldova și Bucovina a fost notat și (femeia) *înnaște* (cf. *îndobîndi, înstăpîni* etc.) în 11 localități din sudul Moldovei (pct. 633, 635, 636, 639, 642, 643, 644– jud. Galați, 656, 668– jud. Vrancea și 615, 631– jud. Vaslui) și într-o localitate din Bucovina (pct. 482 - jud. Suceava). *A înnaște* este notat și în 9 localități din Muntenia, singur (pct. 718, 801, 822, 861, 864) sau alături de *face* (pct. 701, 814) și de *fată* (pct. 725), cum rezultă din harta 144 *(Femeia) naște* din NALR–Muntenia și Dobrogea, vol. II (în manuscris, la data redactării articolului).

Adjectivul *înnăscut,* însemnând „congenital", „nativ", trebuie disociat de verbul de mai sus, în sensul că este un derivat nou, literar, cu același prefix, dar de la participiul *născut,* și anume după modelul fr. *inné.* Nu putem exclude nici modelul lat. *innatus* sau chiar al germ. *angeboren.* Așadar, adj. *înnăscut* „congenital", „nativ" este un neologism atât sub aspect semantic, cât și ca formație (ambele elemente constitutive, prefixul și cuvântul de bază, fiind românești).

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

și 682 s-au obținut răspunsuri duble, în primul *am născut* și *sînt născut*, în celălalt *m-am născut* și *am născut*. Adăugăm și pct. 105 (jud. Hunedoara) unde, pe lângă *m-am născut*, apare și forma activă căci harta 115 *Olog (din naștere)* din ALR II, vol. I prezintă aici răspunsul *o născut ć(t')ilávă*. În pct. 64 a fost consemnat mai întâi *îs născut*, aici informatorul dând, deci, trei răspunsuri. De fapt, *a naște* „a se naște" este mai răspândit în graiuri decât putem constata din ALR II, ale cărui hărți au o rețea destul de rară[33].

Faptele contrazic afirmațiile lui Theodor Hristea că „numai în limba veche *a naște* apărea, foarte rar, cu valoare intranzitivă" și că valoarea aceasta, pe care autorul o ilustrează cu un citat din *Biblia* de la 1688 ("Piară zioa întru carea *am născut*"), „s-a pierdut, se pare, definitiv"[34].

d) În sfârșit, *a naște* „a se naște" apare și la unii scriitori moderni, începând cu secolul al XIX-lea: Ion Ghica, Alecu Russo, Vasile Alecsandri, Alexandru Odobescu, Mihai Eminescu, Alexandru Macedonski, Barbu Delavrancea, Mihail Sadoveanu etc[35]. Ne vom limita doar la câteva exemple: „Slobozenia dinafară este neatârnarea moșiei în care *naștem* și care ne hrănește[36]; „Din moarte *naște* viață, din întuneric soare"[37]; „Fata sărută floarea roșie și Făt-Frumos *născu* ca din nimica înaintea ei"[38]; „În grădina cu multe straturi, neudată și necăutată de nimeni, *născură* din pietriș sterp, din arșița zilei și din secăciunea nopții flori cu frunze galbene... florile durerii"[39].

5. Așa cum am arătat mai înainte, *nascĕre* provine din *nasci*, verb deponent având valoare pasivă și însemnând, deci, „a fi născut". În latina populară *nascĕre* a păstrat acest sens, dovadă fiind verbele respective din celelalte limbi romanice (fr. *naître* = *être né* etc.), toate având formă activă.

Ne rămâne acum să vedem mai îndeaproape, pe de o parte, cum și când

---

[33] Adrian Turculeț ne face cunoscut că a notat *a naște* „a se naște" și prin Bucovina, cu ocazia unor anchete dialectale efectuate acum câțiva ani. De asemenea, N. Saramandu ne informează că a consemnat de mai multe ori în Dobrogea forma activă cu înțeles reflexiv în anchetele pentru NALR. Să notăm aici și construcția fixă *Ce naște din pisică șoareci mănâncă*, având caracter popular.

În chestionarul alcătuit pentru NALR nu există, din păcate, o întrebare specială pentru *a naște* „a se naște".

[34] Theodor Hristea, *op. cit.*, p. 173.

[35] Vezi și *Dicționarul limbii române (DLR), serie nouă*, tomul VII, *partea I, litera N*, București, 1971, s.v *naște*.

[36] Alecu Russo, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită și prefață de Sanda Radian, București, 1959, p. 97 (versetul 17 din *Cântarea României*).

[37] Vasile Alecsandri, apud Theodor Hristea, *op. cit.*, p. 173.

[38] M. Eminescu, *Opere alese*, III. *Literatura populară*. Ediție îngrijită și prefațată de Perpessicius, București, 1973, p. 328 (*Făt-Frumos din lacrimă*).

[39] *Ibidem*, p. 334. Pentru alte exemple vezi *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, sub redacția acad. Tudor Vianu, București, 1968, s.v. *naște*.

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

anume a putut apărea în română, spre deosebire de celelalte limbi romanice, perechea *a naşte* „engendrer" – *a se naşte* „naître", pe de altă parte, de ce tot numai în română, cum arată textele vechi, literatura populară şi unele graiuri, apoi unele texte moderne, *a naşte* are sens dublu ("engendrer" şi „naître"). Primul aspect este legat de apariţia însăşi a reflexivului în limba română.

Al. Graur a făcut o foarte strânsă legătură între reflexivul românesc şi cel din limba slavă. Discutând cu preponderenţă reflexivul cu valoare dinamică ("à sens moyen"), el afirmă, astfel, că *a se juca, a se jura, a se râde, a se ruga, a se teme*, de origine latină (*jocare, jurare, ridĕre, rogare, timere)* se explică prin slavele *hrati sę, klęti sę, smijati sę, moliti sę, bojati sę)*[40]. Cât priveşte reflexivele româneşti, „qui se laisseraient réduire à des réfléchis latins", acestea sunt în număr infim. După ce precizează că „tout au plus peut-on signaler quelques exemples qui semblent remonter à des déponents latins"[41], autorul dă ca exemple *a se mira* (< lat. *mirari), a se neguţa* (< lat. *negotiari),* dar şi pentru acestea face, totodată, trimiterea la verbele slave *čuditi sę, torgovaťsja*[42].

Al. Graur nu afirmă nicăieri că reflexivul *a se naşte* ar urca până la latină. S-a înţeles de aici, şi pe drept cuvânt, că forma aceasta s-ar explica tot prin influenţă slavă.

Ulterior, Eugen Seidel, vorbind despre pasivul exprimat prin reflexiv şi citându-l pe Al. Graur cu studiul său despre verbele reflexive în româneşte, afirmă, cu claritate, că *a se naşte* este „ca slav. *roditi sę"* [43].

Dacă forma reflexivă *a se naşte* se explică prin verbul corespunzător slav, se poate conchide că până la influenţa slavă româna nu ar fi cunoscut reflexivul. Într-o asemenea concepţie, apariţia formei *a se naşte* ar fi târzie, căci este îndeobşte acceptată astăzi teoria că de rezultate ale influenţei slave asupra limbii române nu poate fi vorba decât începând cel mai devreme cu secolul al IX-lea[44]. Până în acest secol nu putem vorbi decât de elementul latin şi, atât cât este

---

[40] A. Graur, *Les verbes réfléchis en roumain,* p. 47.

[41] *Ibidem,* p. 48.

[42] Concepţia aceasta Al. Graur o reia, mai târziu, în *Tendinţele actuale ale limbii române*, unde, la p. 196, susţine că în ce priveşte reflexivul, influenţa slavă a depărtat limba română de „uzajul romanic, mai ales că foarte adesea şi verbele folosite la reflexiv sunt de origine slavă". Idei asemănătoare susţinuse Sorin Stati în studiul *Evoluţia diatezelor în limba latină,* SCL, XI, 1960, nr. 3, unde se subliniază şi rolul influenţei germane în dezvoltarea reflexivului în Romania Occidentală. Al. Graur îl citează pe Sorin Stati atunci când critică teoria lui J. Vendryès care acorda importanţă primordială rolului elementului latin în dezvoltarea reflexivului pe plan romanic în general, punând pe plan secundar rolul elementelor externe.

[43] Eugen Seidel, *op. cit.*, p. 58.

[44] Vezi, în mod deosebit, I. Pătruţ, *Studii de limba română şi slavistică,* Cluj, 1974, p. 88-123 (mai ales p. 88, 89, 93, 112, 117); *Istoria limbii române,* vol. II, Bucureşti, 1969, p. 309; Andrei Avram, *Nazalitatea şi rotacismul în limba română,* Bucureşti, 1990, p. 215.

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

posibil, de cel autohton din limba română[45].

G. Ivănescu nu acceptă părerea lui Al. Graur că reflexive ca *a se juca, a se jura* etc. s-ar explica prin influența slavă. El adaugă și verbul *a se naște*[46], pe care, însă, întrucât are altă valoare decât dinamică, Al. Graur nu-l notează în seria mai sus amintită. Cu acest prilej, G. Ivănescu aduce elemente noi privind originea reflexivului, în general, din limba română, care ne ajută să înțelegem și originea formei *a se naște*. El constată mai întâi că, în celelalte limbi romanice, corespondentul unor verbe ca cele citate de Al. Graur, la care adaugă deci și *a se naște*, sunt active. Astfel, în franceză se spune *jouer, jurer, rire, naître*[47]. Plecând de aici, G. Ivănescu vorbește de o tendință a limbii române de a forma „și după destrămarea latinei populare" verbe reflexive din active, pe care o pune în legătură cu substratul. Autorul îi reproșează lui Al. Graur că nu a arătat, în explicarea reflexivului românesc, „cum stau lucrurile și în albaneză, care în epoca cea mai veche a influențat româna și care poate da o indicație asupra situației din tracă și dacă"[48]. El este de părere că s-ar putea vorbi și „despre o adaptare a limbii latine populare la baza psihică tracică și dacică"[49].

---

[45] Dacă, așa cum se și menționează în *Istoria limbii române*, vol. II, p. 309, „până în secolul al IX-lea cuvintele de altă proveniență nu pătrunseseră în sfera lexicului uzual", cu atât mai mult nu putem vorbi de elemente gramaticale datorate influențelor străine.

[46] G. Ivănescu, *op. cit.*, p. 229.

[47] Să se compare, spre exemplu, *jouer à cache-cache, jurer ses grands dieux, rire aux anges* cu *a se juca de-a v-ați ascunselea, a se jura pe toți sfinții, a (se) râde prostește.*

Astfel de reflexive pot fi întâlnite și în dialectele sud-dunărene. Petru Neiescu ne informează că a culeș *jo me (ă)rdu* din cinci localități istroromâne. În Susnievița, după ce informatorul a dat răspunsul *ărdu*, a precizat imediat: *mai mund vire jo me ărdu.* În meglenoromână se spune *mi rọd: si rọdi la steali* (Th. Capidan, *Meglenoromânii*, III. *Dicționar meglenoromân*, București, [1935], s.v. *rọd).* La istroromâni și *plănze* poate apărea cu formă reflexivă și sens activ: *plănze máia și fiľa e omu-ľ zițe: țe te plănzi?* „plânge mama și fiica, iar omul îi spune: de ce plângi?" (Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne*, I. *Texte*, în „Analele Academiei Române", seria II, tomul XXVIII, 1905-1906, Memoriile Secțiunii Literare", București, 1906, textul nr. 17, alineatul 42).

[48] G. Ivănescu, *op. cit.* Pentru o scurtă prezentare a reflexivului în albaneză, vezi Dr. Pekmezi, *Grammatik der albanesischen Sprache (Laut- und Formenlehre)*, Wien, 1908 (§ 70 *Pronomen reflexivum).*

[49] G. Ivănescu, *op.cit.*, p. 230. Am aminti aici și un punct de vedere al lui Eugenio Coseriu cuprins în articolul *Balkanismen oder Romanismen?* (publicat în *Fakten und Theorien. Beiträge zur romanischen und allgemeinen Sprachwissenschaft*, volum editat de către Sieglinde Heinz și Ulrich Wandruszka la Tübingen și dedicat lui Helmut Stimm cu ocazia împlinirii vârstei de 65 de ani). La p. 38 Eugenio Coseriu îi critică pe cercetătorii care, plecând de la comparația doar cu franceza modernă (și chiar numai cu varianta ei literară) – limbă care pe de o parte reprezintă un tip de romanitate aparte, pe de alta a pierdut, de-a lungul timpului, unele particularități păstrate altfel în alte limbi romanice –, exagerează în a considera ca balcanisme unele fapte din limba română. Plecând de aici, autorul constată că ceva asemănător se petrece și la stabilirea slavismelor din limba română ("Ähnliches geschieht übrigens auch bei der Feststellung der «Slavismen» des Rumänischen"). și continuă afirmând că Al. Graur, în articolul *Les verbes*

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

Prin urmare, verbe de origine latină ca cele citate și deci nu numai cele având la bază deponente trebuie să fi avut formă reflexivă chiar de la începutul limbii române, tendința de apariție a reflexivului în latină găsind sprijin în limba autohtonă. Bineînțeles, G. Ivănescu precizează că Al. Graur „are, desigur, dreptate, cel puțin în unele cazuri"[50], referindu-se la reflexivele împrumutate ca atare din slavă și care, indiscutabil, au contribuit la dezvoltarea categoriei reflexivului în general în limba română[51].

Nici Eugen Seidel, nici G. Ivănescu nu se referă la sensul reflexiv al lui *a naște*. Singurul cercetător care-l menționează, dându-i și o explicație, este Al. Graur. În studiul despre verbele reflexive din română, el discută mai întâi forma *a se naște* atunci când se ocupă de pasivul exprimat prin reflexiv (*a se căzni, a se începe, a se naște* etc.)[52]. Ceva mai departe are în vedere și *a naște* „a se naște", atunci când susține că unele reflexive din română s-au transformat, prin pierderea pronumelui reflexiv, în active, numite „secundare", dar care au păstrat sensul reflexiv, dând, în acest sens, o serie de exemple. Reținem aici câteva: *a căzni* (formă activă primară) „torturer" – *a se căzni* „se donner la peine, travailler" – apoi, din nou, *a căzni* (formă activă secundară), dar însemnând, ca și *a se căzni*, „se donner la peine, travailler"; *a logodi* „fiancer" – *a se logodi* „se fiancer" – apoi, din nou, *a logodi* „se fiancer"; *a naște* „engendrer" – *a se naște* „naître" – pe urmă, iarăși, *a naște* (formă activă secundară), dar, de data aceasta, însemnând „naître", ca și *a se naște* din care provine prin eliminarea pronumelui reflexiv[53].

Noi credem însă că se poate da o altă explicație sensului reflexiv al lui *a naște*. Trebuie mai întâi să facem observația că dacă forma *a se naște* a apărut atât de târziu, atunci era necesar ca cercetătorii adepți ai acestui punct de vedere să arate cum se vor fi exprimat în limba română, în perioada anterioară influenței slave, cele două sensuri, „engendrer" și „naître".

---

réfléchis en roumain, consideră slavisme toate tipurile de reflexiv din română și că acest învățat, făcând comparația numai cu franceza modernă, nu ține cont că astfel de tipuri există și în spaniolă. Eugenio Coseriu reține din articolul lui Al. Graur afirmațiile: „le roumain... concorde mieux avec le slave qu'avec le roman"; „le roumain marche entièrement avec le slave en ce qui concerne la répartition des faits". Eugenio Coseriu nu exclude în mod categoric ipoteza că tipurile de reflexiv românesc s-ar putea datora și influenței slave – în spaniolă ele având, desigur, o altă explicație –, dar este de părere că ele nu trebuie explicate astfel în română numai pur și simplu din cauză– că ar fi străine „romanicului". În concepția lui Eugenio Coseriu caracterizarea de „romanic" (sau, am adăuga noi, de „neromanic") trebuie deci făcută nu numai pe baza comparației cu o singură limbă luată ca reprezentant al romanității – în cazul de față franceza –, ci luându-se în considerare toate limbile romanice.

[50] G. Ivănescu, *op. cit.*, p. 229.

[51] A. Graur, în *Les verbes réfléchis en roumain*, p. 45, avea în vedere verbe ca *a se căi* (sl. *kajati sę*), *a se ciudi* (sl. *čuditi sę*), *a se frăsui* (sl. *frasuvati sę*).

[52] *Ibidem*, p. 62-63.

[53] *Ibidem*, p. 79-80.

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

Am arătat că limbile romanice occidentale au moştenit din latină mai mult decât româna, ele având, de aceea, perechi ca *engendrer– naître, partorire – nascere* etc. Cum româna nu a moştenit din latină nici un termen pentru noţiunea „engendrer", apariţia unei perechi similare celor din alte limbi romanice nu a fost posibilă. Se pune, deci, în chip firesc, întrebarea cum se vor fi exprimat cele două sensuri în momentul trecerii de la latină la română. Suntem de părere că prin acelaşi *nascĕre,* verb cu formă activă, dar cu înţeles pasiv, se explică ambele sensuri. Credem, aşadar, că perechea *a naşte*$_1$ ("engendrer")– *a naşte*$_2$ ("naître") a apărut din cele mai vechi timpuri. Limba română a tolerat, de la bun început, deşi nu separa cu toată claritatea cele două sensuri, perechea aceasta, aşa cum, de fapt, unele graiuri o tolerează şi astăzi. Dar, cum *a naşte*$_2$ avea sens pasiv, s-au putut dezvolta, totodată, şi perechile *a naşte*$_1$ *– a fi născut, a naşte*$_1$ *– a se naşte,* aceasta din urmă realizând simetria formală ca în cazul fostelor deponente cu valoare dinamică (*mirari>mirare>a mira – a se mira).* Perechile acestea nu vor fi fost generalizate, aşa cum nu sunt nici astăzi, cum s-a putut vedea din paragraful precedent.

Separarea celor două sensuri exprimate de perechea *a naşte*$_1$ *– a naşte*$_2$ s-a făcut prin înlocuirea lui *a naşte*$_1$ cu *a face,* care a preluat numai sensul „engendrer" (*ea a făcut aseară* „ea a născut aseară"). Pentru „naître" existând *a naşte*$_2$, *a fi născut, a se naşte,* nu a fost nevoie să se folosească şi *a se face.* Au apărut, astfel, perechi noi: *a face – a naşte*$_2$, *a face – a fi născut, a face – a se naşte.* Nu s-a dezvoltat şi perechea *a face – a se face,* care apare doar în mod excepţional în textele vechi sau în graiurile populare[54].

Sinonimul *a face* este cunoscut în toate dialectele româneşti, având caracter popular, ceea ce constituie o dovadă a vechimii lui[55]. Româna este singura limbă romanică în care *a face* cu sensul „engendrer" are o atât de largă răspândire, fapt explicabil din moment ce celelalte limbi romanice au moştenit, spre deosebire de română, diverşi termeni din latină pentru a exprima această noţiune. *A face* cu sensul „faire" este în română, ca în toate limbile de altfel, un verb cu numeroase excepţii. Dacă un astfel de verb a trebuit să se specializeze şi pentru „engendrer", căpătând chiar caracter popular, aceasta a fost o necesitate a limbii române.

Toate perechile amintite există până astăzi, unele fiind, cu timpul, preferate altora, dar fără ca aceasta să ducă la anularea vreuneia dintre ele. Textele vechi, literatura populară, informaţiile date de atlasele lingvistice oglindesc această realitate. Ceea ce în latina populară de la baza limbii noastre era concentrat în verbul *nascĕre* se va dezvolta în română sub forma unei serii de perechi de

[54] Pentru detalii, vezi Ştefan Giosu, *A face „a naşte" ("engendrer"),* în „Anuar de lingvistică şi istorie literară", tomul XXXIII, 1992-1993, A, p. 139-140.

[55] Alte sinonime pentru „engendrer" ca *a făta, a prăsi* etc. au, cum precizam sub 3., caracter dialectal.

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

termeni, dovedind posibilităţile ei interne de dezvoltare şi, totodată, originalitatea ei.

Textele vechi permit constatarea că perechea *a naşte*$_1$ – *a se naşte* va căpăta, în timp, o tot mai largă întrebuinţare şi că perechea *a naşte*$_1$ – *a naşte*$_2$ va fi concurată tot mai mult de *a face – a naşte*$_2$, *a face – a se naşte*. Perechea care se va impune, treptat, fiind preferată de limba literară, va fi *a naşte*$_1$ – *a se naşte*. Poate de aceea N. Drăganu vorbea de „modernul *a se naşte*"[56].

Am constatat, analizând textele vechi şi faptele pe care ni le oferă graiurile populare, o tendinţă spre exprimarea cât mai clară a sensurilor, activ şi reflexiv, ale lui *a (se) naşte*. Perechile existente din cele mai vechi timpuri şi până astăzi arată tocmai această evoluţie. Suprimarea pronumelui reflexiv din *a se naşte* pentru a se exprima, în continuare, sensul pasiv, ar fi însemnat un pas înapoi, cu atât mai mult cu cât avem a face cu un verb de maximă importanţă şi circulaţie. Suntem, prin urmare, de părere că forma *a naşte* cu sensul „a se naşte" (= „a fi născut") nu este secundară, ci primară şi că tot atât de vechi sunt şi formele *a se naşte, a fi născut,* şi aceasta datorită faptului, amintit mai înainte, că *nascĕre*, cu formă activă, este, din fostele deponente latine, un verb având sens pasiv. Prezenţa lui *a face* pentru *a naşte*$_1$ în toate dialectele româneşti este ea însăşi o dovadă că *a naşte*$_2$ ("a sc naştc" = „a fi născut") cstc un fapt dc limbă străvechi. Nu este lipsit de importanţă faptul că în anchetele pentru ALM şi NALR în 63 de puncte, din aproape toate regiunile, s-a notat că *a face* este „vechi" sau că este folosit de „bătrâni", iar în 181 de localităţi că *a naşte* „engendrer" este „recent" sau că este folosit de către tineri[57].

În *Codex Dimonie* este consemnată şi forma activă a verbului *nascu*, dar cu sensul „mi nascu": *γite născu di tru locŭ* „din pământ răsări (= se născu) viţă de vie"[58]. Faptul acesta, chiar dacă singular (alte exemple nu mai cunoaştem), sprijină, credem, ipoteza că *a naşte* a putut însemna, de la bun început, şi „a se naşte". Nu am putea admite apoi că *nascu* ar proveni din *mi nascu* şi pentru faptul că, după câte ştim, dialectul aromân nu cunoaşte fenomenul pierderii pronumelui reflexiv invocat de Al. Graur.

Starea actuală a lui *a (se) naşte* permite, aşadar, să urmărim evoluţia acestui verb în epocile anterioare. Datele din atlasele lingvistice sunt, din nou, alături de atestările din textele vechi, de o deosebită însemnătate pentru istoria limbii.

Al. Graur mai precizează că *a naşte* „a se naşte" apare şi „dans la presse et

---

[56] Vezi *supra,* nota 1.

[57] Vezi Ştefan Giosu, *ibidem,* în special coloanele 7, 8 ale tabelului de la p. 137. În afara celor specificate în nota 3, am mai folosit şi materialul încă nepublicat, adunat şi pus la dispoziţie de autorii atlaselor lingvistice regionale (NALR, ALRR), pe care îi rugăm să găsească aici expresia celor mai vii mulţumiri ale noastre.

[58] Vezi Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic.* Ediţia a II-a augmentată, Bucureşti, 1974, s.v. *nascu.* Aromânii aproape că nu mai cunosc verbul *nascu*, înlocuindu-l, în timp, cu diverse sinonime.

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)

dans la langue littéraire actuelle (Eminescu..., Sadoveanu...) où l'on pourrait voir une influence du français"[59], iar Theodor Hristea este de părere că o asemenea întrebuințare a lui *a naşte* poate fi un calc morfologic după fr. *naître*[60]. Sigur că începând cu secolul al XIX-lea se exercită o influență franceză puternică asupra limbii române. Este foarte probabil ca unii scriitori precum Vasile Alecsandri, Alecu Russo să se fi lăsat influențați de fr. *naître*. În asemenea situație, *a naşte* „a se naște" este o formă neologică, pe care o putem nota *a naşte*$_3$ *(a naşte*$_2$ fiind formă primară, deci veche). Apare, astfel, o nouă pereche, *a naşte*$_1$ – *a naşte*$_3$, însă cu circulație restrânsă[61]. Dar trebuie avut în vedere că, în același timp, acești scriitori au fost și buni cunoscători atât ai literaturii noastre vechi cât și ai literaturii și graiurilor populare. Suntem de părere că trebuie făcută o mai strânsă legătură între *a naşte* „a se naște" din literatura populară și cel din literatura cultă. Nu credem că, spre exemplu, Mihai Eminescu și Mihail Sadoveanu – ca să ne limităm și noi la aceleași două mari nume pomenite de Al. Graur – au luat acest verb din altă parte decât din literatura veche, din cea populară sau din unele graiuri vii. Să nu uităm că în *Făt-Frumos din lacrimă,* de exemplu, Eminescu trebuia să creeze, și sub aspectul limbii, atmosfera de basm. Suntem, așadar, de părere că la unii scriitori trebuie exclusă, cel puțin când este vorba de anumite opere ale lor, influența franceză în privința folosirii lui *a naşte*$_2$ (= *a se naşte* „a fi născut"). Caracterul arhaic al lui *a naşte*$_2$ îi asigură, chiar și atunci când scriitorii iau această formă numai din una dintre sursele amintite (textele vechi, literatura populară, graiurile vii), o valoare stilistică incontestabilă.

Universitatea „Al. I. Cuza"
Facultatea de Litere
Iași, Bulevardul Copou, 11

[59] A. Graur, *op. cit.*, p. 80.

[60] Theodor, Hristea, *op. cit.*, p. 173.

[61] Un loc aparte ocupă celebrele cuvinte ale lui Miron Costin, *nasc și la Moldova oameni,* folosite, uneori ca atare, în scris sau în vorbire, de către oamenii culți, alteori adaptate de către aceștia la alte realități. Avem a face, astfel, dacă nu chiar cu o răspândire, cel puțin cu o „întreținere", pe cale cultă, a lui *a naşte*$_2$.

BDD-A1929 © 1996-1997 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:55:03 UTC)